

DEN SISTE PRESSLORDEN

"I SJÄLVA VERKET har jag alltid varit redo att instämma med mr Baldwin då han har rätt. Mitt enda klagomål är att han ibland har orätt." Dessa lika enfaldiga som självbelåtna ord finns i lord Beaverbrooks "Politicians and the Press", skriven under den stora striden mellan den brittiske premiärministern och de båda främsta presslorderna — Beaverbrook och Rothermere — i början av 20-talet. Det är mycket av samma kvalitet som Beaverbrook givit ifrån sig. Värst är kanske hans lilla bok "Success" — utgiven på svenska år 1922 — där han i hemskaste amerikanska stil ger en "handledning i konsten att nå vad man vill". Man skall, liksom Beaverbrook själv, bli rik tidigt, och det är egentligen inte någon konst. "Penningen är ingenting annat än en frukt av beslutsamhet och intelligens, tillämpade på förhållandena i den verkliga världen. För ett orubbligt beslut förmår ödet inte fälla någon bom." Den som väl blivit rik genom affärer skall sedan ägna sig åt något annat och roligare: konst eller vetenskap eller välgörenhet eller politik eller tidningar. Det är emellertid inte nog med framgång. Den duktige bör också sträva efter lycka, och för att vinna den krävs i första rummet moraliska egenskaper, såsom "mod utan dumdristighet" och "ödmjukhet utan fruktan". Även dessa förtjänster — snabbt och dumt beskrivna av denne handelsresande i rikedom och adelhet — förvärfvas emellertid utan större besvär, om man tänker sig för och är tillräckligt målmedveten. Vi kan allihop bli rika och förträffliga — se "framgångens portar öppna sig" och "vinna en omätlig skatt av belåtenhet med sig själv".

Skriver Beaverbrook sådant på skojs, är det en av hans många metoder att på en gång förtjäna pengar och leda opinionen? Nej, det finns ingen anledning att tro; ungefär så är Beaverbrooks tänkande över människorna, livet och samhället, någon grundare själ finns nog inte på de brittiska öarna. Men Beaverbrook hör till de mest lysande exemplen på den speciellt anglosaxiska (om också även på andra håll odlade) förmågan att förena en skarp och fantasirik intelligens med en nästan imbecill naivitet i allmänna reflexioner och moralisk-intellektuell hållning. Hur inträngande och klart han kan tänka då det gäller personer och handlingar har han visat i det stora arbetet "Politicians and the War", fortfarande det bästa som skrivits om maktspillet mellan Asquith, Lloyd George, Bonar Law, Churchill och andra under den parlamentariska krisen i slutet av 1916. Här finns, bland mycket annat, ett storartat porträtt av Churchill, inte legendens tyrannbekämpare och krigsledare med

Lord BEAVERBROOK tecknas i denna artikel med stöd av hans egna skrifter och biografiska studier, särskilt den i år utgivna "Beaverbrook. A Study in Power and Frustration" av Tom Driberg.

sin påtvingande förening av patos och humor, utan den maktlystne politikern, som ömsom sväller av segervisshet och gråter i besvikelse. Under denna kris, då några sammansvurna lyckades kasta ut Asquith och föra Lloyd George till makten, slog Beaverbrook igenom som intrigör och förmedlare; han var redan Bonar Laws gode vän och blev nu också Lloyd Georges och Churchills. På sin praktiska duglighet gav Beaverbrook bevis som minister under båda världskrigen; han an-

ses ha varit utomordentligt effektiv som chef för propagandan och som ledare av flygproduktionen.

Max Aitken föddes 1878 i en fattig prästfamilj i Newcastle, New Brunswick, Kanada. Det ursinniga begär att förtjäna och spara pengar som utmärker många småpojkar bevarade han orubbat i den ålder då intelligensen ofta fångas av mindre solida intressen. I tjugårsåldern var han förmögen, vid trettio år miljonär ett par gånger om i pund; sina stora vinster gjorde han genom att medverka vid sammanslagning av bland annat stål- och cementföretag. Då han 1910 flyttade över till England beslöt han att sluta med affärerna i ordets mera inskränkta betydelse och ägna sig åt politik och tidningar — det är en sådan karriär han rekommenderar åt alla unga. Han invaldes i parlamentet, blev nära vän med Bonar Law och dennes politiske manager. Efter kuppen 1916 blev Aitken lord Beaverbrook, en upphöjelse som han sedan lär ha ångrat djupt, då han som lord inte gärna kunde bli premiärminister. Vid ungefär samma tid förvärfvades aktiemajoriteten i Daily Express, och under de följande fyrtio åren är Beaverbrook i första rummet presslord eller tidningskung, med Daily Express (över 4 miljoners upplaga de senaste åren) som kärna i ett stort tidningsvälde. Enligt en allmän uppfattning drömde Beaverbrook länge om att genom sin press få inte bara politisk makt utan också politiskt ledarskap. Då Churchill år 1942 under en kort tid syntes hotad i sin ställning avgick Beaverbrook ur regeringen; han hoppades, sades det, att bli den

kampanjer, fördes med osaklig hätskhet; Baldwin blev inte svaret skyldig, då han liknade tidningslorderna vid "skökor" som sökte "makt utan ansvar". Det är uppenbart att tidningarna för Baldwin åtminstone under långa tider, varit språngbräden till den politiska makten och att den självständighet han berömmar sig av varit ett uttryck för rivalitet, för önskan att träda i statsledarnas ställe genom behärsande av det konservativa partiet eller bildandet av ett nytt parti. Detta förklarar de ständiga växlingarna av position, det grova vädjandet till okunnighet och fördomar. Det är sant att imperietanken ständigt varit starkt propagerad. Men den ter sig ofta som ett alibi för mera realistiska politiska åsikter; genom att betona den har det — liksom då man faller tillbaka på andra utopier — blivit möjligt med skiftningar, oklarhet och popularitetsjakt i andra mera aktuella frågor.

Beaverbrook hör till dem som fått beröm för att de gjort politiken läsbar för menige man. Möjligen förhåller det sig så, men det bör då tillfogas att vad som är läsbart i detta fall mycket sällan är läsvärt. De korta ledarna med de korta satserna innehåller nästan intet av upplysning, resonemang och analys, blott nakna påståenden och uppmaningar, ofta i förening med snabbt och skickligt formade förvanskningar som ger läsaren en felaktig föreställning och driver hans klichétänkande och hans dåliga böjelser i önskad riktning. Det väsentliga i dessa tidningar är tävlingarna, de sensationella reportagen, det tarvligt lockande.

Som människa lever Beaverbrook helt upp till den bild av tidningskungen som fått sin klassiska utformning av Orson Welles i "Citizen Kane". Han roterar ständigt mellan sina sex lokaler i och utanför London, på Rivieran och i Västindien. Han har privata telefon- och telegramlinjer för hets av så kallade chefredaktörer och andra underordnade. Han bjuder på flotta middagar, där det gäller att smicka och roa och skratta åt världens lustigheter. Han spelar också rollen av vis man genom att citera bibelspråk, säga ett vänligt ord om Gud och strö omkring sig reflexioner av typen "Framgång". Sannolikt äger han inte bara fem miljoner pund, utan också "en omätlig skatt av belåtenhet med sig själv".

HERBERT TINGSTEN

H Beaverbrook

fallne Churchills efterträdare, men Churchills aktier steg snabbt, och Beaverbrook återinträdde som minister.

Som styresman för en rad tidningar kan Beaverbrook med fog påstå — och den tanken driver han i "Politicians and the Press" — att han inte varit partiman, att han varit självständig mot regeringar och partiledningar. Han kan också hävda att han på en central punkt varit ihärdig och konsekvent, som företrädare för imperietanken och särskilt för en samväldets tullunion. Därför berömmar han sig av att arbeta för en fri och oberoende tidningsgrupp och samtidigt för bestämda idéer.

Praktiken ter sig dock inte så vacker. Den stora kampanjen mot Baldwin, liksom senare liknande

H mens